

Új utak a sampling megítélésében¹

Mezei Péter

Egyetemi docens, nemzetközi ügyekért felelős dékánhelyettes,
SZTE Állam- és Jogtudományi Kar, Összehasonlító Jogi Intézet; címzetes egyetemi
docens (dosentti), University of Turku (Finnország)
Email: mezei@juris.u-szeged.hu

Összefoglalás. Az amerikai és európai joggyakorlat nagyon sokáig elutasító jelleggel viszonyult a hangfelvételek mintáinak új hangfelvételekben történő felhasználásához. A samplinget hagyományosan a forrásmű szerzői (és Európában a kapcsolódó) jogi jogosultjainak az érdekeit csorbító felhasználásként kezelték a bíróságok, még akkor is, ha a felhasznált zenei részlet terjedelme 1-2 másodpercre rúgott. Számos precedensértékű döntés született így 1989 óta, amikor az első samplingítélet megszületett az Egyesült Államokban. 2014 óta azonban legkevesebb négy olyan döntés látott napvilágot (kettő az Egyesült Államokban, kettő Németországban), amelyek letérni látszanak az eddig kitaposott, a jogosultaknak kedvező útról. A tanulmány e jogeseteket tekinti át. Az Egyesült Államokból hozható példák – szinte teljes összhangban az akadémiai szféra régóta hangoztatott érveivel – elismerik a de minimis teszt alkalmazhatóságát, és ily módon a jogsértés hiányát a csekély terjedelmű hangminták vonatkozásában. A Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság Goldrapper és a Német Szövetségi Alkotmánybíróság (BVerfG) Metall auf Metall III. döntése pedig utat nyitni látszik a samplingelés előtt a meghatározó európai jogrendszerekben is. Míg azonban a Goldrapper-döntés a felhasznált részlet terjedelmére fókuszált, addig a BVerfG merőben új, alapjogi értelmezést hozott a területre. A BVerfG értelmezése szerint ugyanis a hangmintázás a művészeti szabadság alkotmányos alapjogának gyakorlati megvalósulása. Hogy mindezt az Európai Unió Bírósága is elfogadja-e, a Metall auf Metall ügyben 2017 júniusában indított előzetes döntéshozatali eljárásban fog kiderülni. A tanulmány igyekszik az elsők között előre jelezni a várható előzetes döntés tartalmát.

Kulcsszavak: szellemi tulajdonjog, zenei művek, hangfelvételminták (sampling), joggyakorlat, szabad felhasználás (fair use), művészeti szabadság

1 A tanulmány szerzője ezúton mond köszönetet a kolozsvári Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem kollégáinak, hogy a jelen mű alapjául szolgáló előadását a jogi kar 2016. november 4-ei, *New Challenges of Intellectual Property Law in the 21st Century* című rendezvényén előadhatta.

Abstract. New ways in assessing the sampling of sound recordings

For long, the U.S. and European case law has been repulsive on the sampling of sound recordings. Courts have traditionally declared sampling as an infringement of the copyrights (and in Europe the related rights), even if the sample lasted for less than 2 seconds. Several notable precedents were published since 1989, when the first ruling on sampling was published in the United States. At least four decisions were published since 2014 (two in the United States and two in Germany) that deviated from the earlier practice. The present article analyses these rulings. In compliance with the view of academia, both U.S. decisions highlighted that the *de minimis* test applies to the sampling of trivial portions, and thus liability is excluded. The German Goldrapper ruling of the Federal Supreme Court (BGH), and the Metall auf Metall III decision of the German Federal Constitutional Court (BVerfG) have opened the doors for sampling in the Continental European legal systems. The Goldrapper ruling also focused on the amount of the sample, while the BVerfG introduced a novel, fundamental rights based approach, and concluded that sampling functions as a practical example for artistic freedom. Nevertheless, whether the ECJ accepts such interpretation will be decided in the preliminary ruling procedure initiated by the BGH in June 2017. The article aims to anticipate the possible outcome of the preliminary ruling.

Keywords: intellectual property, sound recordings, sampling, jurisprudence, fair use, artistic freedom.

I. Nyitány

Az elmúlt évek során több ízben nyílt lehetőség áttekinteni a digitális zenei szerzői jogok egyik legizgalmasabb kérdésének, a hangmintázási eljárásnak a legaktuálisabb vonatkozásait. E munkák a sampling amerikai,² magyar³ és német⁴ szerzői jog szerinti megítélését tárgyalták. A bennük foglalt megállapítások lényege, mely a jelen írás kiindulópontjaként is szolgálhat, a következőkben foglalható össze. Idegen hangfelvétel (és a benne foglalt zenemű és előadó-művészi teljesítmény) részletének vagy egészének – a hangmintának vagy *sample*-nek – az átvétele egy új hangfelvételbe az eredeti jogosult(ak) vagyoni jogait és a kontinentális európai jogrendszerekben a személyhez fűződő jogait is érintik. Ennek köszönhetően előzetes engedélykérés nélkül csak abban az esetben mentesülhetne a felelősség alól a hangmintázó zenész, ha magatartása beilleszthető a szabad felhasználások esetei közé, ideértve az Egyesült Államok szerzői jogából ismert *fair use* tesztet.⁵ A személyhez fűződő jogok megsértése esetén a szabad felhasználások nem nyújtanak fogódzót a mentesüléshez.

2 Mezei 2008a. 5–24.

3 Békés–Mezei 2010. 5–32.

4 Mezei 2010. 95–106.

5 A fair use tesztet illetően lásd: Mezei 2008b. 26–68.

Ugyanakkor mind az amerikai, mind a német joggyakorlat hosszú ideig megszorítón alkalmazta ezt a (potenciális) mentesülési lehetőséget.⁶ Minden idők egyik legfontosabb samplingügyében a Sixth Circuit⁷ világos vezérfonalat („bright line rule”) igyekezett biztosítani, mikor rögzítette, hogy a hangmintázás előfeltétele a jogosult engedélye („get a license or do not sample”),⁸ valamint hogy a *de minimis* szabály⁹ nem alkalmazható samplingperekben.¹⁰

A legfontosabb német samplingperben a német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (a továbbiakban: BGH) ugyancsak kizárta a *de minimis* szabály, valamint a német szerzői jogi törvény „szabad műhasználatra” („freie Benutzung”) vonatkozó rendelkezésének¹¹ alkalmazhatóságát. Ez utóbbi előírás lehetővé teszi, hogy a másodlagos mű alkotója az eredeti művet engedély nélkül felhasználja, amennyiben a forrásmű mindössze ihletet, ösztönzést („Anregung”) nyújtott a másodlagos mű elkészítéséhez, illetve ha a kérdéses részlet az átalakítás hatására nem ismerhető fel a másodlagos műben, avagy átalakítás nélkül ugyan, de több más motívummal kombinálva az új alkotásban alárendelt szerepet játszik.¹² Mivel e szakasz alapvetően az UrhG szerzői művekkel kapcsolatos részében olvasható, és nem tartalmaz közvetlen utalást a hangfelvétel-előállítók vagyoni jogaira (és azok korlátozására), jogos kérdésként merült fel az alkalmazhatósága e jogosultak vonatkozásában. A BGH – az ügyben hozott első ítéletében – analógia útján elfogadhatónak látta a rendelkezés kiterjesztését a hangfelvétel-elő-

6 Apel 2010. 331–350.

7 Az amerikai szövetségi szerzői jogi törvényben [United States Copyright Act, 17 U.S.C. (2016), a továbbiakban: *USCA*] foglaltak megsértésével kapcsolatos pereket szövetségi bíróságok előtt kell lefolytatni. Első fokon a kerületi bíróságok („district court”, számuk összesen 94) járnak el. Az általuk meghozott ítéletekkel szemben az adott kerület szerint illetékes fellebbviteli körzeti bíróságokhoz lehet fordulni („court of appeals”, ezekből tizenhárom létezik). E fórumokat szokás az amerikai jogi zsargonban a számuk szerint elnevezni, így például az alábbi említésre kerülő Bridgeport-ügyben ítélező „Sixth Circuit” a 6. körzethez tartozó szövetségi kerületi bíróságok fellebbviteli fóruma (hivatalos nevén Court of Appeals for the Sixth Circuit). A továbbiakban pusztán számuk szerint lesznek rövidítve e fórumok.

8 Bridgeport Music, Inc. v. Dimension Films, 410 *F.3d* 792 (2005), 801.

9 A jogsértés megállapítása érdekében a felhasználásnak meg kell haladnia egy triviális, minimális mértékét. Az amerikai szerzői jog ugyanis nem kíván foglalkozni a bagatell ügyekkel: „the law does not concern itself with trifles”. Lásd: Ringgold v. Black Entertainment Television Inc., 126 *F.3d* 70 (1997), 74. A kifejezés alapjául a római jogi maxima, a *de minimis non curat lex* szolgál. A Legfelsőbb Bíróság szerint a *de minimis* szabály „része azon jogelvekből álló bevett háttérnek, amelyekre tekintettel kell minden jogszabályt elfogadni, és amelyet minden jogszabálynak (eltérő rendelkezés hiányában) tiszteletben kell tartani”. Lásd: Wisconsin Department of Revenue v. William Wrigley, Jr., Co., 505 *U.S.* 214 (1992), 231.

10 Bridgeport v. Dimension Films (2005), 800–802. Hangsúlyozni érdemes, hogy a Bridgeport-döntést megelőző időszakból hozható ítéletek ettől a véleményytől eltérő álláspontra helyezkedtek. Lásd: James W. Newton v. Michael Diamond, 388 *F.3d* 1189 (2004), 1191–1192.

11 Német szerzői jogi törvény (Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte vom 9. September 1965, BGBl I S. 1273.; a továbbiakban: UrhG), 24.§.

12 Salagean 2008. 104–106.; Duhanic 2016. 1010.

állítók vagyoni jogaira is.¹³ A BGH az ügyben hozott második ítéletében ugyanakkor hangsúlyozta, hogy e jogszabályhely alkalmazása kizárt, ha a forrásmű felismerhető dallama kerül átemelésre.¹⁴ A BGH úgy látta, hogy a jogesetben érintett hangminta ilyen dallamnak tekinthető. Sőt, amennyiben az alperes képes (lett volna) a hangfelvételt – az adott hangmintát – maga is előállítani, akkor nem áll(t volna) jogában mások műveit felhasználni.¹⁵

E megszorító megközelítés az óceán mindkét oldalán komoly veszélyeket hordoz magában. Tény ugyanis, hogy a hangmintázás a modern zeneipar elengedhetetlen jellegzetességévé vált, különösen a hip-hop és az elektronikus zene világában. Az viszont, hogy általános jelleggel minden sample felhasználása előzetes engedélyhez volna kötött, potenciálisan alkalmas lehet arra, hogy a zenei önkifejezést – és ily módon a modern popkultúra egyik szignifikáns elemének érvényesülését – korlátozza.

Jelen tanulmány célja nem más, mint annak a négy ítéletnek az ismertetése (kettő-kettő az Egyesült Államokból és Németországból), amelyek látható és egyben pozitív változást hoztak a sampling világába 2014 óta. Az időbeli sorrendiséget is szem előtt tartva elsőként az Egyesült Államokból hozható jogeseteket, majd a német példákat tekintjük át.

II. Változások az Egyesült Államok szerzői joggyakorlatában: TufAmerica és VMG Salsoul

A Bridgeport-ítélet által követendőnek ítélt útról elsőként egy New York-i szövetségi körzeti bíróság tért le a *TufAmerica*-ügyben.¹⁶ Az eset felperese az Eddie Bo and the Soul Finders által rögzített *Hook & Sling Part I* című zenemű és hangfelvétel szerzői jogosultja, az alperesek pedig a Jay-Z, Rihanna és Kanye West által előadott *Run This Town* című hangfelvételt előállító társaság. A felperes szerint az alperes engedély nélkül emelte át a felperes művéből Eddie Bo tömör „oh” felkiáltását, s azt 42 alkalommal *loopolta*¹⁷ a saját hangfelvételében. Bár az eljáró bíróságnak kétségei merültek fel az átemelt felkiáltás zeneműként, illetve hangfelvételnél történő védelme kapcsán, e védelem fennállását annak érdekében

13 BGH Urt. v. 20.11.2008 (I ZR 112/06) – Rechte des Tonträgerherstellers bei Tonfetzenentnahme – Metall auf Metall (m. Anm. Lindhorst), *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht*, 2009. 3–4. 403. Vö. Duhanic 2016. 1010–1011.

14 UrhG, 24.§ (2) bekezdés.

15 BGH Urt. v. 13.12.2012 (I ZR 182/11) – Eingriff in das Tonträgerherstellerrecht durch „Sampling”: Metall auf Metall II, *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht*, 2013. 6. 614–618.

16 TufAmerica, Inc., v. WB Music Corp., et. al., 67 *F.Supp.3d* 590 (2014).

17 A „loop” a samplingelt részletnek a másodlagos műben való, akár módosítással vagy anélkül történő többszöri megismétlését (sok esetben a zenei alap készítését) jelenti. Lásd Webber 2007. 380–382.

feltételezte, hogy áttekinthesse a potenciális felhasználás jogszerűségét.¹⁸ Az ítélet alapján a felperes keresete ez utóbbi ponton elvérzett.

A szerzői jogviták kiindulópontját az Egyesült Államokban a USCA-nak a szerzők kizárólagos jogosítványait felsoroló rendelkezései adják.¹⁹ Valamennyi olyan esetben, amikor az alperes a forrásmű egy vagy több lényeges és védett részét engedély nélkül használja fel, jogsértésről beszélhetünk. A felperesnek ehhez azt kell igazolnia, hogy a forrásműre nézve ő rendelkezik a szerzői jogokkal, valamint hogy a művet ténylegesen felhasználták, és a másodlagos mű lényegesen hasonlít az eredeti alkotásra. Különösebb nehézséget általában nem szokott jelenteni a szerzői jogok meglétének igazolása, ezért a vizsgálat hagyományosan a második tényezőre koncentrálódik. Ennek keretében a másolás tényét, illetve a másolás jogellenességét szükséges bizonyítani.²⁰

A TufAmerica-ügyben eljáró bíróság szerint a másolás ténye nehezen vitatható, a kérdéses hangminta valóban a megjelölt mennyiségben hangzik fel a másodlagos műben. A másolás jogellenességét azonban kizárja, hogy a felhasznált részlet se mennyiségi, se minőségi értelemben nem tekinthető jelentősnek. A mennyiségi jelentőséget („quantitative significance”) világosan kizárja a tény, hogy az „oh” felkiáltás egy másodpercnél is rövidebb, miközben az eredeti dal 2 perc 35 másodpercet tesz ki. Ahogy a bíróság jelezte: ellentétes döntés esetén értelmét veszítené a mennyiségi jelentőség tétele.²¹

A bíróság hangsúlyozta, hogy a felhasznált rész minőségi jelentőségét sosem a műről alkotott felperesi vélemény alapján, hanem magához a műhöz történő viszonyítás alapján kell vizsgálni.²² Ennek tükrében a fórum a felperesi állításhoz képest abszolút ellentétes előjellel ítélte meg a vitatott zenei részletet, és jelezte, hogy a *Hook & Sling Part I* semmit nem veszített volna a lényegéből, ha az „oh” egészében kimaradt volna belőle.²³ Ezen felül a sample a *Run This Town* dalban a háttérben maradt, és azt az átlagos szemlélő nehezen volna képes észlelni.²⁴ Mindezekre tekintettel a bíróság végső következtetése szerint a felhasznált részlet *de minimis*, s ily módon bármiféle további vizsgálat a hangminta minőségi jelentőségét értelmetlenné teszi.²⁵

18 TufAmerica v. WB Music (2014), 593–594.

19 USCA §106.

20 E teszt vonatkozásában lásd részletesen: Mezei 2010. 55–59.

21 „Were the Court to find ‘oh’ quantitatively significant to *Hook & Sling Part I* or to Eddie Bo’s performance thereof, it in effect would read the quantitative significance element out of the substantial similarity test. This the Court will not do.” Lásd: TufAmerica v. WB Music (2014), 595–596.

22 Uo., 596. A felperes egyébként a már említett „oh” részletet a következő jelzők mentén jellemezte: hangosan kiáltott, lendületes és túlradó („loudly-shouted, bouyantlly exuberant ‘Oh!’”). Lásd: Uo.

23 Uo., 597.

24 Uo., 598.

25 Uo.

Legújabbán a Ninth Circuit konfrontálódott a Bridgeport-ügyben foglaltakkal, és nyilvánított véleményt a *Vogue*-ügyben a csekély terjedelmű hangmintázás szerzői jogi relevanciájáról.

Ebben az esetben a felperes, a VMG Salsoul, azt állította, hogy a Madonna művésznevet viselő Louise Ciccone által nemzetközi sikerre vitt *Vogue* című dalba annak producere, Shep Pettibone, engedély nélkül emelt át az ugyancsak általa jegyzett *Love Break* című dalból két, összesen alig több mint egy másodpercre rúgó kűrtrészletet. Az egy hangból álló hangmintát az alperes egy, a két hangból álló sample-t három, a két hangmintát ötvöző „breakdown” verziót pedig ugyancsak egy alkalommal használta fel az alperes a saját művében.²⁶ Követve a Bridgeport-ügyben kifejtetteket, a felperes arra az álláspontra helyezkedett, miszerint még az ilyen csekély terjedelmű felhasználás is a hangfelvétel-előállító jogainak a sérelmét idézi elő, amennyiben a samplingelés előzetes engedély nélkül történt.

A Ninth Circuit azonban elvetette ezt az érvelést. A bíróság nyíltan letért a Bridgeport-ügyben kijelölt nyílegyenes útról, egyúttal felidézte egy saját, korábbi Newton-ügyben hozott ítéletét, és teret engedett a *de minimis* szabálynak. Elsőként, nagyon helyesen, azt rögzítette a tanács, hogy a szerzői jogok két nagy csoportját – a zeneszerzői és a hangfelvétel-előállítói jogokat – külön indokolt vizsgálni, mivel samplingelés esetén mindkét jogosult vagyoni jogai csorbulhatnak.

A zeneművön fennálló szerzői jogok vonatkozásában a bíróság visszanyúlt a Newton-ügyben foglaltakra, és a következő szillogizmust fejtette ki. A Newton-ügyben egy három hangból álló és nagyjából három másodperces fuvola-sample került felhasználásra. E hangminta az eredeti zenemű adott szegmensének az egészét jelentette, mivel más hangszer akkor nem hangzott fel. A *Ninth Circuit* a zeneműrészlet csekély terjedelme okán ebben nem talált kivetnivalót. Ebből következően ugyanakkor egy ennél is csekélyebb terjedelmű, egy, illetve két hangból álló, ráadásul egy komplex zenemű számos szólama közül kizárólag egy hangszercsoportot érintő hangminta használata esetén valószínűleg, hogy egy észszerűen eljáró esküdtszék arra a következtetésre jutna, hogy egy átlagos szemlélő felismerné a *Vogue*-ban a *Love Break* kűrtrészletének részleteit.²⁷ Hasonlóképp minimális mértékűnek ítélte meg a bíróság az eredeti hangfelvételtől átemelt rögzített hangokat.²⁸

A Ninth Circuit mindezek fényében már csak arra igyekezett választ adni, hogy a felhasználás annak triviális jellege ellenére is megvalósít-e szerzői jogsértést. A bíróság több lábon álló érveléssel döntötte romokba a Sixth Circuit Bridgeport-ügyben hozott ítéletét. Az eljáró tanács először is hangsúlyozta, hogy a *de minimis* szabályt az irányadó szerzői jogi kommentárok a 19. század közepére tehető döntésekig vezetik vissza, vagyis a szerzői jog rendszerébe való beágyazottsága

26 A jogeset tényállását lásd: VMG Salsoul, LLC, v. Madonna Louise Ciccone, et. al., 824 F.3d 871 (2016), 875–876. Lásd továbbá: Abrahms 2016. §14:46.2.

27 VMG Salsoul v. Madonna (2016), 878–879.

28 Uo., 879–880.

megkérdőjelezhetetlen.²⁹ Sőt, a tanács hangsúlyozottan elvetette az olyan álláspontokat, amelyek a jogelv szerzői jogi kérdésekben való alkalmazhatóságát kizárták.³⁰ A *Ninth Circuit* ezen felül a USCA irányadó szakaszait³¹ egybeolvasva úgy látta, hogy a törvény egyáltalán nem tesz különbséget az egyes műtípusok és a vonatkozásukban fennálló vagyoni jogok között. Következésképp, ha a *de minimis* szabály érvényesül például egy szobor vonatkozásában, akkor azt a hangfelvételek esetén is alkalmazni kell.³²

A tanács ugyancsak elvetette a Sixth Circuitnek a USCA §114(b) pontjában foglalt rendelkezéssel kapcsolatos érvelését. E szabály az ún. mechanikai kényszerengedélyről, amerikai terminológiában a „cover version” elkészítésének lehetőségéről tesz említést. A *Bridgeport*-döntés azonban indokolatlanul kitérítette az e szakaszban foglaltakat,³³ és gyakorlatilag azt rögzítette, hogy bármely, az eredeti hangfelvételt (illetve annak részletét) átemelő, és azt nem saját, új rögzítéssel imitáló hangfelvétel az eredeti jogosult jogait sérti. A *Ninth Circuit* viszont hangsúlyozta, hogy a USCA §114(b) a szerzői jogosult kizárólag jogainak az explicit korlátja. Következésképp ezt implicit módon kiszélesíteni a jogosultnak kedvező módon igencsak helytelen,³⁴ és ezt a USCA előkészítő dokumentumai sem támasztják alá.³⁵ Sőt, a bíróság, helyt adva a *Bridgeport*-ítélet ezen részét kritizáló jogtudományi álláspontoknak,³⁶ úgy találta, hogy a Sixth Circuit teljességgel félreértelmezte a USCA §114(b) említett mondatát. Ily módon ugyanis a Sixth Circuit teljes szabadságot biztosított a hangfelvétel-előállító számára a saját hangfelvételének a samplingelésére – eltöltve egyúttal mindenki mást e tevékenységtől, még akkor is, ha ez egy csekély részletet érint.³⁷

A *Ninth Circuit* szerint legalább három okból is helytelen a másik fórum álláspontja. Egyrészt bármely mű másolható „fizikai” úton: ahogy egy hangminta kiemelhető egy hangfelvételből, úgy egy fénykép bármely részlete is lemásolha-

29 Uo., 880–881.

30 „Other than *Bridgeport* and the district courts following that decision, we are aware of no case that has held that the de minimis doctrine does not apply in a copyright infringement case. Instead, courts consistently have applied the rule in all cases alleging copyright infringement.”
Lásd: Uo., 881.

31 USCA §102 (a jogvédelem tárgyáról) és §106 (a vagyoni jogokról).

32 *VMG Salsoul v. Madonna* (2016), 881–882.

33 „The exclusive rights of the owner of copyright in a sound recording under clauses (1) and (2) of section 106 do not extend to the making or duplication of another sound recording that consists entirely of an independent fixation of other sounds, even though such sounds imitate or simulate those in the copyrighted sound recording”. Lásd: USCA §114(b) harmadik mondat.

34 „We ordinarily would hesitate to read an *implicit expansion* of rights into Congress’ statement of an *express limitation* on rights”. Lásd: *VMG Salsoul v. Madonna* (2016), 883.

35 Uo., 883–884.

36 A kritikai véleményeket lásd különösen: Beck 2005. 1–31.; Brodin 2005. 825–868.; Grelecki 2005. 297–329.; Kim 2006. 103–131.; Somoano 2006. 289–309.; Nimmer–Nimmer 2013. §13.03[A][2][b] 13–61.

37 *VMG Salsoul v. Madonna* (2016), 884.

tó anyagi hordozón. Az viszont alaptalan – egyenesen diszkriminatív –különbségtétel volna, ha előbbire a *de minimis* szabály nem vonatkozna, utóbbira és más műtípusokra azonban igen. Másrészt ezt a megkülönböztetést a jogalkotói szándék semmilyen formában nem támasztja alá, mivel ilyen tartalmú jogszabályi rendelkezést nem találunk a USCA-ben. Harmadrészt a Sixth Circuit szerint a sampling nem más, mint a későbbi alkotó számára idő-, energia- és pénzspórolás, amelyet a saját hangfelvétel rögzítése kapcsán takarít meg. A Ninth Circuit azonban úgy látta, hogy ez az érv nem vezethetett volna a Bridgeport-ügybe foglalt végső konklúzióhoz, mivel az amerikai jog – a Legfelsőbb Bíróság Feist-döntése³⁸ óta – nem önmagában a munkát, hanem a kreatív alkotótevékenységet helyezi a középpontba és jelöli meg a jogvédelem alaptételeként.³⁹

A Ninth Circuit végső soron – a *de minimis* szabály hangfelvételekből történő hangmintázás esetén történő alkalmazhatóságának elismerésével – rendkívül szokatlan módon nyíltan felvállalta a Bridgeport-döntésben foglaltakkal ellentétes álláspontját. Ezzel a fórum maga hozta létre a szövetségi fellebbviteli bíróságok közötti megosztottságot („circuit split”).⁴⁰ Ez az állapot indokot és lehetőséget szolgáltat a Legfelsőbb Bíróságnak arra, hogy a jövőben egy *certiorari*⁴¹ kiadásával magához vegyen egy konkrét jogesetet, és azon keresztül igyekezzen egységes jogi álláspontot kidolgozni e területen. Sőt, e jelzés arra is alkalmas lehet, hogy „felnyissa a jogalkotó szemét”, amely a USCA módosításával világosan dönthetne a samplingelésről.

III. Változások a német szerzői joggyakorlatban: Goldrapper és Metall auf Metall III

Az amerikai szerzői jog világában ugyan nem tűnik forradalmi ötletnek a *de minimis* szabály alkalmazása szerzői jogi perekben, a samplinggel kapcsolatos német szerzői joggyakorlat elmúlt két évében érzékelhető fejlemények reformatórius jellege megkérdőjelezhetetlen. E változások alapvetően két lépcsőben mentek végbe, és – habár ez egyelőre csak feltételezés – a korábbi merev megközelítés teljes lebontását eredményezhetik.

38 Feist Publications, Inc., v. Rural Telephone Company, 499 U.S. 340 (1991).

39 VMG Salsoul v. Madonna (2016), 885.

40 Uo., 886.

41 A *certiorari* az angol mellett az amerikai jogorvoslati rendszernek is alapvető eleme. A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság általi felülvizsgálat nem jog, hanem pusztán lehetőség a pereskedők számára. Amennyiben az egyik fél szeretné, hogy a per a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság elé kerüljön, egy erre irányuló indítványt kell tennie az ún. „*writ of certiorari*” kiadása érdekében, amellyel szemben ellenfele ellenvetéssel élhet. A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság csak akkor adja meg a *certiorari*-t, ha erre nézve speciális és jelentős okot talál. Ehhez az kell, hogy a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság kilenc bírása közül legalább négy az indítvány elfogadása mellett szavazzon (ezt „*Rule of Four*”-nak nevezik). Lásd: Schubert 2000. 160.

Az elsőként említett Goldrapper-ügyben⁴² a BGH a saját korábbi Metall auf Metall II ügyben hozott döntését írta részben felül. Ebben a jogesetben a német rapzene fenegyereke, Bushido emelt át a francia gótikus (metál) zenekar, a Dark Sanctuary hangfelvételeiből – összesen nagyjából 10 másodpercre rúgó – részleteket, és használta fel azokat, loopolta 13 saját hangfelvételének háttérzenéjeként. A BGH nem zárta le a jogvitát jogerősen, mivel bizonyos kérdésekben az első fokon eljáró bíróságot új eljárás lefolytatására kötelezte. Észrevételei azonban módosítani látszanak a témakörrel kapcsolatos eddigi álláspontokat. Egyrészt hangsúlyozta, hogy az alsóbb fokú bíróság helytelenül járt el, amikor kizárólag saját megérzéseire támaszkodva vizsgálta a hangmintákat, és nem vett igénybe e ténykérdés vonatkozásában zenei szakértőt.⁴³ Másrészt, és ez még fontosabb lehet, a saját Metall auf Metall II ügyben kifejtett álláspontjával szemben, miszerint a legapróbb zenei részletek („Tonfetzen”) samplingelése is engedélyhez kötött, ezúttal úgy látta a BGH, hogy jogsértés csak akkor merülhet föl, ha a felhasznált zenei részlet kreatív tevékenység eredménye, illetve ha a felhasznált zenei részlet eléri a szellemi alkotásokkal kapcsolatos minimum-küszöböt.⁴⁴

Az előzőeknél is figyelemre méltóbb a Német Szövetségi Alkotmánybíróságnak (a továbbiakban: BVerfG) a közel két évtizede húzódó Metall auf Metall jogvitában hozott alkotmánybírói határozata,⁴⁵ mely a samplingelést – teljesen új megvilágításba helyezve – alapjogi kérdéssé tette.

A jogvita eredendően abból eredt, hogy a Moses Pelham által írt és Sabrina Setlur által előadott, 1997-ben megjelent *Nur mir* című dal engedély nélkül vette át a nyugatnémet szintetizátoros zene úttörőjének tartott Kraftwerk zenekar *Metall auf Metall* című 1977-es hangfelvételéből egy két másodperces, fémes koppanásokat imitáló zenei részletet. Ahogy az a bevezetésben említésre került, hosszas eljárás eredményeként a BGH két külön ítéletében is a felpereseknek kedvező és a samplingelők számára kedvezőtlen álláspontot képviselt, a gyakorlatban kötelezővé téve az engedélykérést a csekély terjedelmű tartalom felhasználása esetén is.⁴⁶

A BVerfG szerint az alapul szolgáló jogvita a hangfelvétel-előállítókat az UrhG 85.§ (1) bekezdés 1. mondata szerint megillető kapcsolódó jogi rendelkezések és a felhasználóknak az UrhG 24.§-ában foglalt szabad műhasználati jog ütközéséről szól. Mindazonáltal e jogok egyaránt a német Alaptörvény 14. cikkének (1) bekezdésén és az 5. cikk (3) bekezdés 1. mondatán nyugszanak. Előbbiek vonatkozá-

42 BGH UrT. v. 16.04.2015 (I ZR 225/12) – Goldrapper. A jogeset vonatkozásában lásd: Clark 2015. 816–817.

43 Uo., 816.

44 Uo., 817.

45 BVerfG UrT. v. 31.05.2016 (1 BvR 1585/13) – Zulässige Verwendung von Samples ohne Zustimmung des Tonträgerherstellers – Metall auf Metall, *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht*, 2016. 7. 690–696. (A továbbiakban: Metall auf Metall III.) A határozat rövid ismertetését lásd: Duhanic 2016. 1011–1012.

46 A jogvita tényállását és eljárásjogi történetét lásd részletesen: Leistner 2016. 774–775.; von Kruedener 2016. 463–465.

sában a tulajdon szentsége, utóbbi esetben pedig a művészeti szabadság alapjoga szolgál háttérnormaként.⁴⁷ A jogok e két köre közötti viszony igen bonyolult. Mígközben a német jogrend elismeri a hangfelvétel-előállítók vagyoni jogait, addig utóbbiak semmi esetre sem eredményezhetik korlátlan monopóliumok létrejöttét. Más szóval e jogokat a jogalkotó bármikor korlátozhatja.⁴⁸ Arról, hogy egy-egy konkrét felhasználás esetén e jogok és érdekek közül melyik élvez elsőbbséget, az eljáró bíróságok mérlegelés útján formálhatnak véleményt.⁴⁹

A BVerfG szerint a BGH korábbi döntései szembementek a művészeti szabadság alapjogával. Először is a BVerfG beilleszthetőnek találta a művészeti szabadság alapjogába a hangmintázást.⁵⁰ Másrészt valamennyi, már nyilvánosságra hozott mű a társadalmi-kulturális diskurzus részévé válhat, végső soron más személyek művészeti tevékenységének alapját képezheti.⁵¹ Ez utóbbi alapjogot a hangfelvétel-előállítók vagyoni jogai sem akadályozhatják, illetve írhatják felül.⁵²

Harmadrészt a BVerfG szerint a BGH álláspontja, miszerint a hangmintázás elfogadhatatlan, amennyiben rendelkezésre állnak engedélyezési csatornák, illetve a felhasználó képes lenne maga is rögzíteni a kérdéses hanganyagot, ugyancsak akadályozza a művészeti szabadság érvényesülését.⁵³

Negyedrész, a német jogalkotó évtizedekkel korábban azért biztosította a hangfelvétel-előállítók számára a vagyoni jogokat, hogy a kereskedelmi mértékű „kalózkodással” szemben felléphessenek. A BVerfG szerint a csekély terjedelmű hangminták felhasználása nem tekinthető ilyen tevékenységnek, mivel alapvetően nincs gazdaságilag érzékelhető hatása a jogosultakra nézve.⁵⁴ Különösen igaz ez azért, mert a felhasználó nem tekinthető horizontális értelemben véve az eredeti jogosult versenytársának, amit hagyományosan az érintett művek közötti műfaji különbségek, az eltérő közönségek és az alkotások megszületésének eltérő időpontjai igazolnak.⁵⁵ Vagyis végső soron sampling esetén – ahogy az alapul fekvő ügyben is – egy gazdaságilag elhanyagolható hatású tevékenység és a felhasználó személy művészeti szabadsága áll szemben egymással. A BVerfG határozata értelmében ez utóbbinak kell elsőbbséget élveznie mindaddig, amíg az nem jár világosan gazdasági hátrányokkal a hangfelvétel-előállítók oldalán.⁵⁶

47 Metall auf Metall III (2016), 691. Lásd továbbá: Duhanic 2016. 1011.

48 Metall auf Metall III (2016), 691–692.

49 Uo., 692.

50 Uo., 693.

51 Lásd különösen: Duhanic 2016. 1013.; Podszun 2016. 609.

52 Metall auf Metall III (2016), 693–694.

53 Uo., 694–695. Ahogy Duhanic hangsúlyozta: „The alternative to sampling such as obtaining a licence is not enough to serve as an equivalent alternative of protection of the freedom of artistic activity since the rightholder is at liberty to decide whether or not to grant it to a third party; a right to be granted a licence to use the sample does not exist.” Lásd: Duhanic 2016. 1012.

54 Metall auf Metall III (2016), 695.

55 Duhanic 2016. 1014.; Podszun 2016. 610.

56 Metall auf Metall III (2016), 695. Vö.: Duhanic 2016. 1014–1015.; Podszun 2016. 610.

IV. Záróakkordok

A BVerfG határozatát a német jogirodalomból hozható első elemzések egyértelműen pozitívan fogadták.⁵⁷ Az elemzések egyetértettek abban, hogy a BVerfG a posztmodern kultúra egyik konkrét megnyilvánulásának, a több zenei műfajban is elengedhetetlennek tartott hangmintázásnak,⁵⁸ azon keresztül a műfaji változatoságnak és közvetve számos művész állásának a fennmaradásához járulhat hozzá.⁵⁹ Podszun szerint a döntés alkalmas lehet arra is, hogy a posztmodern kultúra vagy pop-art egyéb megnyilvánulásainak – pl. kollázművészet, „appropriation art” (a kisajátítás művészete), mash-up, fan-fiction stb. – jogi megítélését a vitatott felől ugyancsak a pozitív irányba terelje.⁶⁰ Mások ugyanakkor azt hangsúlyozták, hogy a határozat nem értékelhető úgy, hogy az szélesre tárta volna az UrhG által biztosított szabad felhasználási kereteket. A samplingelés és más digitális felhasználások, így akár a videotartalmak „rekombinációjának” a jogszerűsége sokkal inkább a felhasználási szerződéseknek a digitális környezet kihívásaihoz való igazítása kellene hogy legyen.⁶¹

Meglepő módon a TufAmerica és a VMG Salsoul döntéseknek – mindeddig – csekély figyelmet szentelt az amerikai jogirodalom, holott a bennük megfogalmazott vélemények jelentős módon eltérnek a sokáig precedensnek kikiáltott Bridgeport ítéletben foglaltaktól.⁶² Hasonlóan a német fejleményekhez – igaz, hogy más logika mentén és más jogintézményre támaszkodva – a sampling megítélése jelentősen javult és letisztult az Egyesült Államokban. Mert miközben a túlzott méretű felhasználások továbbra sem fogadhatók el (sem a *de minimis* szabály, sem a *fair use* teszt alapján), addig a kreatív, transzformatív és mindemellett triviális mennyiségű vagy minőségű felhasználások megengedettek.

Tagadhatatlan, hogy egyik országban sem tűnik még lezártnak a sampling körüli vita. Az Egyesült Államokban a legvilágosabb ez, hiszen ott a Ninth Circuit által életre hívott „split of circuits” szinte kiált azért, hogy azt a Legfelsőbb Bíróság feloldja. Jelenleg ugyanakkor nagyobb a valószínűsége annak, hogy a legújabb

57 Podszun 2016. 606–612.; Leistner 2016. 772–777.; Schonhofen 2016. 277–280.; Duhanic 2016. 1013–1016.

58 Ahogy Podszun jelezte: „Sampling-Autoren verzichten darauf, noch einen weiteren neuen Klang selbst zu erschaffen. Sie setzen sich vielmehr mit dem reichlich vorhandenen Material auseinander und bedienen sich daraus. Das künstlerische Element – und hier wird dann noch wieder an den klassischen »Schöpfungsprozess« angeknüpft – liegt darin, dass sie dies mit neuen Methoden tun. Sie komponieren nicht am Notenbrett, sondern sampeln am Computer und zeichnen sich durch die exzellente Beherrschung der digitalen Kulturtechniken aus”. Lásd: Podszun 2016. 608.

59 Duhanic 2016. 1011.

60 Podszun 2016. 609.

61 Ladeur 2016. 447–461.

62 Ritka kivételként lásd Amerine 2017.

érvelést támogassa a fórum. Ehhez hasonlóan számos német szakember úgy látja, nincs kizárva, hogy a német bíróságok előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezzenek az Európai Unió Bírósága előtt arra vonatkozóan, hogy az UrhG 24.§-a mennyiben áll összhangban az uniós jog által harmonizált többszörözés jogával.⁶³ Teljesen világos, hogy az UrhG említett rendelkezése némileg rendszeridegen, mert nem sorolható közvetlenül a többszörözési jog (ugyancsak harmonizált) korlátozásai és az alóla engedett kivételek közé, hatását tekintve azonban mégis ekként érvényesül. Másrészt viszont az InfoSoc-irányelv kimerítő jelleggel harmonizálta a korlátozásokat és kivételeket, továbbiak fenntartása is csak annyiban képzelhető el, ha azok jelentőségüket és gazdasági hatásukat tekintve elenyészőek.⁶⁴ Nem vagyok meggyőződve arról, hogy a hangmintázás gazdasági hatását tekintve elenyésző lenne – igaz, az egy-egy forrásműre gyakorolt hatások csekélynek tűnnek.

Mindent egybevetve Duhanic gondolatai méltó lezárását jelentik a fenti tömör elemzésnek. Ő ugyanis hangsúlyozta, hogy a német szerzői jog törvény történeti fejlődése világosan tükrözi, hogy mindig voltak újabb és újabb technológiai fejlesztések, amelyekre – más szóval magára a korszellemre – a jogalkotónak reagálnia kellett.⁶⁵ Az elmúlt harminc-negyven évben a sampling a korszellem részévé vált, és a fenti ítéletek pedig e jelenség – helyes – elismerésének eszközeként funkcionálhatnak.

Irodalom

- Abrahms, H. B. 2016. *The Law of Copyrights*, Westlaw.
- Amerine, M. C. Searching for a Sound: A Proposal for Creating Consistent De Minimis Sampling Standards in the Music Industry (January 4, 2017). *Entertainment Law Initiative Tribute Journal*, 2017. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2939723>
- Apel, S. 2010. Bridgeport Music, Inc. v. Dimension Films (USA), Metall auf Metall (Germany) and Digital Sound Sampling – 'Bright Line Rules'? *Zeitschrift für Geistiges Eigentum / Intellectual Property Journal* 2. 331–350.

63 Podszun 2016. 611–612.; Leistner 2016. 776–777.; Duhanic 2016. 1016.

64 „[M]ás kisebb jelentőségű felhasználás, amennyiben a nemzeti jogban már léteznek kivételek, illetve korlátozások, feltéve, hogy azok kizárólag analóg felhasználásra vonatkoznak, és nem érintik az áruk és szolgáltatások Közösségen belüli szabad mozgását, az e cikkben szereplő egyéb kivételek és korlátozások sérelme nélkül.” Lásd: Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról, 5. cikk (3) bekezdés o) pont.

65 „The historical development of the German Copyright Act has proven that were always new techniques that appeared and the Copyright Act had to keep up with the zeitgeist”. Lásd: Duhanic 2016. 1016.

- Beck, J. 2005. Music Composition, Sound Recordings and Digital Sampling in the 21st Century: A Legislative and Legal Framework to Balance Competing Interests. *UCLA Entertainment Law Review* 13. 1–31.
- Békés, G. – Mezei, P. 2010/3. A sampling megítélése a magyar szerzői jogban. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 5. 5–32.
- Brodin, M. R. 2005. Bridgeport Music, Inc. v. Dimension Films: The Death of the Substantial Similarity Test in Digital Sampling Copyright Infringement Claims – The Sixth Circuit’s Flawed Attempt at a Bright-line Rule. *Minnesota Journal of Law, Science & Technology* 6. 825–868.
- Clark, B. 2015/11. Goldrapper: no copyright protection for de-lyricized samples used as looped background for a rap track? *Journal of Intellectual Property Law and Practice* 10. 816–817.
- Duhanic, I. 2016/11. Copy this Sound! The Cultural Importance of Sampling for Hip Hop Music in Copyright Law – A Copyright Law Analysis of the Sampling Decision of the German Federal Constitutional Court. *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht Internationaler Teil* 50. 1007–1017.
- Grelecki, R. C. 2005. Can Law and Economics Bring the Funk... or Efficiency?: A Law and Economics Analysis of Digital Sampling. *Florida State University Law Review* 33. 297–329.
- Kim, S. D. 2006. Taking De Minimis Out of the Mix: The Sixth Circuit Threatens to Pull the Plug on Digital Sampling in Bridgeport Music, Inc. v. Dimension Films. *Villanova Sports & Entertainment Law Journal* 13. 103–131.
- Ladeur K.–H. 2016/4. Kunstfreiheit und geistiges Eigentum in digitalen Netzwerken. *Zeitschrift für Geistiges Eigentum / Intellectual Property Journal* 8. 447–461.
- Leistner, M. 2016/8. Die ‘Metall auf Metall’-Entscheidung des BVerfG – Oder: Warum das Urheberrecht in Karlsruhe in guten Händen ist. *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht* 69. 772–777.
- Mezei, P. 2008/3. Digitális sampling az amerikai szerzői jogban – Sírba szálltok, ‘groove robbers’? *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 3. 5–24.
- Mezei, P. 2008/6. Mitől fair a fair? Szerzői művek felhasználása a fair use teszt fényében. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 3. 26–68.
- Mezei, P. 2010. *Digitális sampling és fájlcsere*. Szegedi Tudományegyetem. Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged.
- Nimmer, M. B.–Nimmer, D. 2013. *Nimmer on Copyright*. Matthew Bender & Company, Inc.
- Podszun, R. 2016/7. Postmoderne Kreativität im Konflikt mit dem Urheberrechtsgesetz und die Annäherung an „fair use“. *Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht* 60. 606–612.
- Salagean, E. 2008. *Sampling im deutschen, schweizerischen und US-amerikanischen Urheberrecht*. UFITA-Schriftenreihe, Band 248, Nomos, Baden-Baden.

- Schonhofen, S. 2016/13. Sechs Urteile über zwei Sekunden, und kein Ende in Sicht: Die ‘Sampling’-Entscheidung des BVerfG. *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht-Praxis*, 8. 277–280.
- Schubert, F. A. 2000. *Introduction to Law and the Legal System*. Seventh Edition, Houghton Mifflin Company, Boston–New York
- Somoano, M. L. 2006. Bridgeport Music, Inc. v. Dimension Films: Has Unlicensed Digital Sampling of Copyrighted Sound Recordings Come to an End? *Berkeley Technology Law Journal* 21. 289–309.
- Von Kruedener, A. 2016/4. Die Entscheidung des Bundesverfassungsgerichts zu Metall auf Metall. *Zeitschrift für Geistiges Eigentum / Intellectual Property Journal* 8. 462–481.
- Webber, A. 2007. Digital Sampling and the Legal Implications of its Use after Bridgeport. *Saint John’s Journal of Legal Commentary* 22. 373–415.

Jogesetek

- BGH Urt. v. 20.11.2008 (I ZR 112/06) – Rechte des Tonträgerherstellers bei Tonfetzenentnahme – Metall auf Metall (m. Anm. Lindhorst), *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht*, 2009/3-4. szám, 403–407.
- BGH Urt. v. 13.12.2012 (I ZR 182/11) – Eingriff in das Tonträgerherstellerrecht durch „Sampling“: Metall auf Metall II, *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht*, 2013/6. szám, 614–618.
- BGH Urt. v. 16.04.2015 (I ZR 225/12) – Goldrapper
Bridgeport Music, Inc. v. Dimension Films, 410 F.3d 792 (2005)
- BVerfG Urt. v. 31.05.2016 (1 BvR 1585/13) – Zulässige Verwendung von Samples ohne Zustimmung des Tonträgerherstellers – Metall auf Metall, *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht*, 2016/7. szám, 690–696.
- Feist Publications, Inc., v. Rural Telephone Company, 499 U.S. 340 (1991)
- James W. Newton v. Michael Diamond, 388 F.3d 1189 (2004)
- Ringgold v. Black Entertainment Television Inc., 126 F.3d 70 (1997)
- TufAmerica, Inc., v. WB Music Corp., et. al., 67 F.Supp.3d 590 (2014)
- VMG Salsoul, LLC, v. Madonna Louise Ciccone, et. al., 824 F.3d 871 (2016)
- Wisconsin Department of Revenue v. William Wrigley, Jr., Co., 505 U.S. 214 (1992)